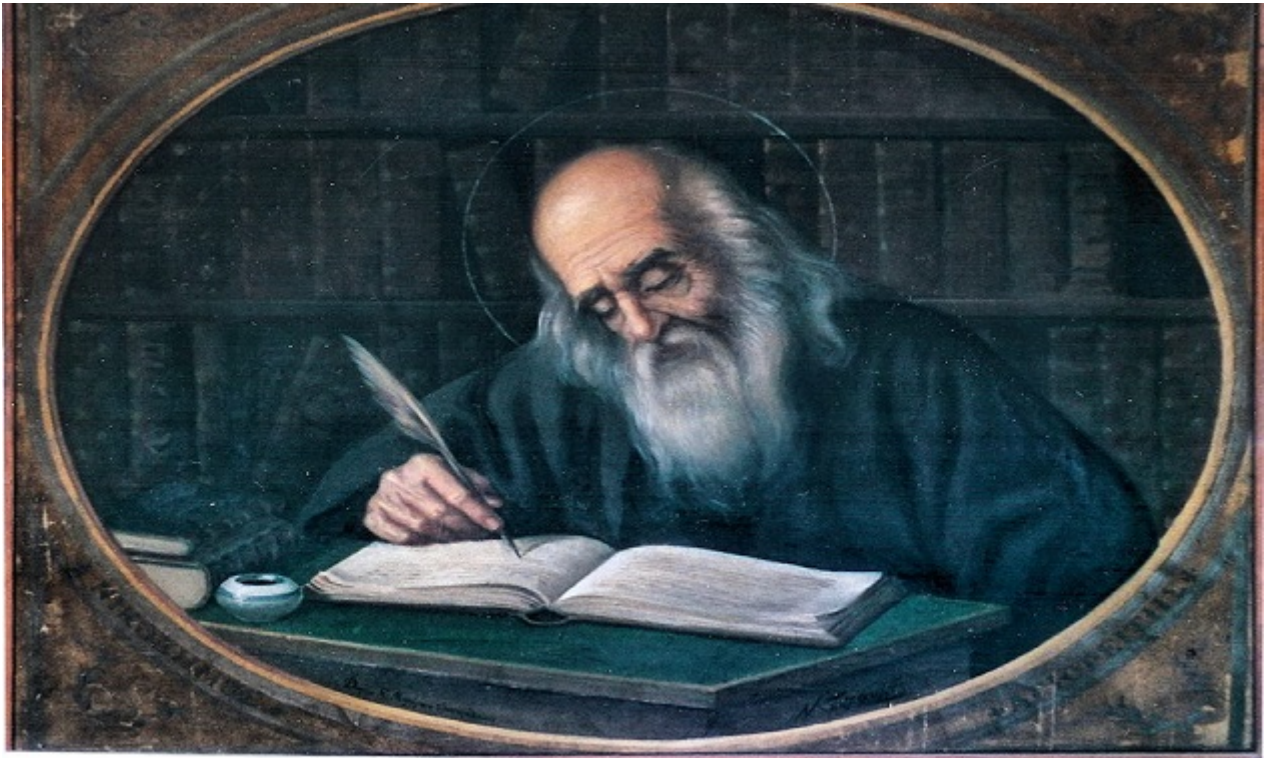

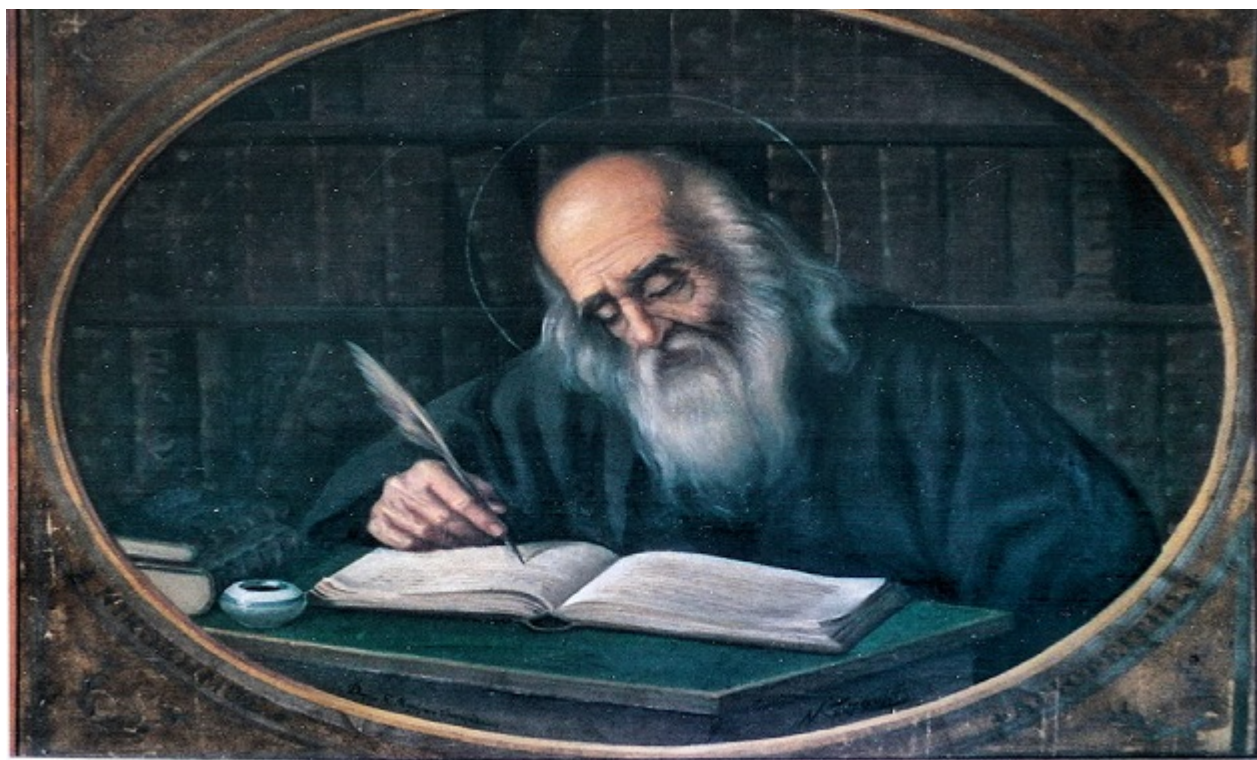
Το Μυστήριο της Θ. Ευχαριστίας κατά τον άγ. Νικόδημο

Ορθοδοξία / Θεία Λατρεία

Μητροπολίτης Πράγας Χριστοφόρος

Το όνομα του αγίου Νικοδήμου Αγιορείτη συνδέεται στενά με το ησυχαστικό κίνημα των *Κολυβάδων* στα τέλη του 18^{ου} αιώνα. Οι αντιπρόσωποι αυτού του κινήματος επέμεναν στην αναγέννηση της Πατερικής κατανόησης της Ορθόδοξης θεολογίας και πνευματικότητας. Και μάλιστα, σε στενή σχέση πάντα με τη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας. Ο άγιος Νικόδημος είναι ένας από τους πιο διακεκριμένους αντιπροσώπους του κινήματος χάρη στο συγγραφικό του ταλέντο και στις εγκυκλοπαιδικές του ικανότητες να παραπέμπει με απόλυτη ακρίβεια σε έργα των Πατέρων. Προτρεπόμενος από τους πνευματικούς του αδελφούς ο Νικόδημος επιμελώς συντάσσει φιλοκαλικές συλλογές, επεξεργάζεται παλαιότερα πνευματικά κείμενα και τα μεταφράζει σε νεοελληνικό ιδίωμα.

Ένα από τα πιο γνωστά βιβλία του αγίου Νικοδήμου είναι το «Περί συνεχούς Θείας Μεταλήψεως». Η υπόθεση της «συνεχούς Θείας Μεταλήψεως» είναι από τα πιο καυτά θέματα του κινήματος των Κολυβάδων Πατέρων. Ένα τεράστιο μέρος από τους πιστούς στο 18^ο αιώνα κοινωνούσαν μόνο μία φορά το χρόνο, οι μοναχοί του Αγίου Όρους μία φορά σε 40 ημέρες. Οι Κολυβάδες συνειδητοποίησαν ότι αυτή η πρακτική ισοδυναμεί με μία πνευματική απόσταση από την Παράδοση της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Έτσι, ήταν προετοιμασμένοι ακόμη και για συγκρούσεις με την εκκλησιαστική ιεραρχία, για να συμβάλουν στην επιστροφή της πατερικής και αρχαίας πρακτικής της «συνεχούς μεταλήψεως».

Το βιβλίο «Περί συνεχούς Θείας Μεταλήψεως» εκδόθηκε πρώτη φορά στη Βενετία, ως ανώνυμο, το 1783, με την οικονομική υποστήριξη του Ιταλού Αντωνίου Bartolli. Το βιβλίο φέρει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του αγίου Νικοδήμου, αλλά αυτός εργάστηκε μαζί με τον επίσκοπο Κορίνθου άγιο Μακάριο Νοταρά. Το 19^ο και 20^ο αιώνα το ίδιο βιβλίο εκδόθηκε ακόμα μερικές φορές αλλά υπό το όνομα του αγίου Νικοδήμου. Οι τελευταίες εκδόσεις είναι στο Βόλο, το 1971, και την Αθήνα, το 1991. Με τη βοήθεια του εκδοτικού οίκου «Μυριόβιβλος» εκδόθηκε στη νεοελληνική γλώσσα το 2004 και το 2006.

Βασικά θέματα του βιβλίου

Α΄. Η πρώτη ενασχόληση του αγίου Νικοδήμου είναι η εξήγηση της Κυριακής προσευχής «Πάτερ ημών» η οποία φανερά φέρει ευχαριστιακό χαρακτήρα. Το «Πάτερ ημών» χωρίζεται σε τρία μέρη: α΄) δοξολογία του Θεού, β΄) ευχαρίστηση

στο Θεό για τα αγαθά του, γ') προσευχές για την άφεση των αμαρτιών μας και άλλες παρακλήσεις, στο σύνολο επτά.

Εξηγώντας την Κυριακή Προσευχή, εφιστά μεγάλη προσοχή στη παράκληση για τον άρτον τον επιούσιον: «τον άρτον ημών τον επιούσιον δος ημίν». Ευδήλως, κατανοεί την προσευχή ως προετοιμασία για τη θεία Ευχαριστία. Σ' αυτήν την περίπτωση, βασίζεται σε μία παραδεκτή από όλους κατανόηση αυτής της παράκλησης. Εμείς παρακαλούμε το Θεό για την τροφή μας, η οποία υποστηρίζει το σώμα μας και όχι για κάποια περίσσεια τροφίμων και τη συνδεδεμένη μ' αυτήν κοσμική ευπορία. Ο άγιος Νικόδημος θυμίζει στους αναγνώστες τα λόγια: «μην μαζεύετε πλούτη εδώ στη γη».

«Ο άρτος ο επιούσιος» κατά τον άγιο Νικόδημο έχει ακόμη ένα νόημα. Αυτό είναι ο λόγος του Κυρίου, όπως περιγράφεται στο Ευαγγέλιο: «...δεν τρέφει τον άνθρωπο μόνο ο άρτος, αλλά και καθένας λόγος ερχόμενος από το στόμα του Θεού».

Η πνευματική σημασία της έκφρασης «άρτος επιούσιος» εξηγείται σε ένα χωρίο: «Ο θείος λόγος, ολόκληρες η Παλαιά και η Καινή Διαθήκη, παρουσιάζει τη διδασκαλία περί του Αγίου Πνεύματος. Από τη Γραφή σαν από πηγή, οι άγιοι πατέρες της Εκκλησίας αντλούν κρύο νερό για τη θεόπνευστη διδασκαλία τους, για να μας ενώσουν μ' αυτή. Γι' αυτό αποδεχόμαστε τη διδασκαλία και τα συγγράμματά τους σαν «άρτον τον επιούσιον». Αλλιώς η ψυχή μας θα πεθάνει από πείνα, επειδή θα της λείπει ο λόγος της ζωής. Θα πεθάνει ακόμη πριν έρθει ο θάνατος του σώματός μας, καθώς ο Αδάμ πέθανε όταν παραβίασε τις εντολές του Θεού».

Ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης έχει κάνει ακόμη μία εξήγηση της ίδιας έκφρασης. «Επιούσιος» σημαίνει, κατ' αυτόν, το σώμα και το αίμα του Χριστού. Ο άγιος Νικόδημος επικυρώνει τη γνώμη του αναφέροντας πολλά χωρία από τα έργα των αγίων πατέρων της Εκκλησίας. Θα σημειώσουμε μόνο τα λόγια του αγίου Ιωάννη του Δαμασκηνού: «Η φράση τον άρτον ημών τον επιούσιον επισημαίνει την ύπαρξη του άρτου στους μέλλοντες αιώνες, δηλαδή μ' αυτόν τον άρτον τρέφουμε το σώμα μας. Έτσι ή αλλιώς ως άρτος επιούσιος αναδεικνύεται το σώμα του Κυρίου». Οι άγιοι πατέρες, όταν λένε τον άρτον τον επιούσιον, δεν αρνούνται τη σημασία του απλού άρτου για το χορτασμό του σώματος. Για τους χριστιανούς όμως είναι παρά πολύ σημαντική και η πνευματική τροφή, «για να ζήσουν πνευματική ζωή και για να μείνουν ακέραιοι από το δηλητήριο του Διαβόλου. Έτσι και ο Αδάμ αν δεν είχε φάει από το ψωμί του Διαβόλου, δεν θα πέθαινε ούτε πνευματικά ούτε σωματικά».

Η τρίτη, καθαρά ευχαριστιακή εξήγηση της σημασίας του «επιούσιου άρτου», έδωσε ευκαιρία στον συγγραφέα χρησιμοποιώντας το λόγο «σήμερα» να διερμηνεύσει την ανάγκη της

συνεχούς μεταλήψεως. Λέμε στις προσευχές μας προς τον Κύριο: *Τον άρτον ημών τον επιούσιονδος ημίν σήμερον*. Αυτό το «σήμερον» έχει κατά τον άγιο Νικόδημο τριπλή σημασία. Α΄) Να κοινωνούμε κάθε μέρα, Β΄) Να κοινωνούμε κατά τη διάρκεια όλης της ζωής μας, και Γ΄) Να κοινωνούμε μάλιστα σ΄ αυτή τη ζωή».

Ο γραματικός μέλλοντας δεν είναι ούτε χθες, ούτε αύριο: υπάρχει μόνο μία ημέρα που διαρκεί εις τους αιώνες των αιώνων. Γι΄ αυτό μετά από το βάπτισμα χρειάζεται κατά τη διάρκεια όλης της ζωής μας να κοινωνούμε, να αποδεχόμαστε τα θεία μυστήρια - τον άρτον τον επιούσιον - για τον οποίο προσευχόμαστε στον ουράνιο Πατέρα μας.

Β΄. Το δεύτερο ζήτημα που απασχολεί το συγγραφέα επικεντρώνεται στη συνεχή θεία μετάληψη. Η Θεία Ευχαριστία όμως είναι θέμα που συναντάται και σε άλλα συγγράμματά του, π.χ. στο «Μυστικό Αγώνα». Σε αντίθεση με το «Περί Συνεχούς Θείας Μεταλήψεως», εδώ είναι πολύ πιο ασυμβίβαστος και εξηγεί τα βιβλικά, πατερικά και συνοδικά χωρία ως υποχρέωση των Ορθοδόξων Χριστιανών για τη συνεχή θεία μετάληψη. Περαιτέρω, αποδεικνύει πόσο απαραίτητη για τη σωτηρία μας είναι η συνεχής μετάληψη των Τιμίων Δώρων, η οποία επιπλέον ενισχύει και την αγάπη των πιστών στον Χριστό. Χριστιανός που κοινωνεί συνεχώς, βιώνει και την πραγματική ανάσταση (δηλαδή το προσωπικό του Πάσχα).

Αυτή τη θέση αναδεικνύουν και οι αναστάσιμες ευχές του αγίου Ιωάννη Χρυσοστόμου. «Πραγματικά, κατά τη διάρκεια της Σαρακοστής αποδεχόμαστε τρεις ή τέσσερεις φορές την εβδομάδα ή καλύτερα πόσες φορές θα θέλαμε τα άγια δώρα. Το Πάσχα δεν είναι νηστεία, το Πάσχα είναι η Θεία Μετάληψη σε κάθε Θεία Λειτουργία. Μάθε αυτή την αλήθεια και άκου τον θείο Παύλο που λέγει ότι το Πάσχα μας είναι ο Χριστός, ο οποίος έδωσε τον εαυτό του θυσία για μας με αγάπη. Κάθε φορά όταν δέχεσαι τα άγια δώρα, εορτάζεις το λαμπρό Πάσχα».

Συχνά η Θεία Μετάληψη καθαρίζει τη ψυχή και βοηθάει την υγεία μας: «Άκου χριστιανέ μου, πόσο αγαθότητα δέχεσαι από τη συνεχή θεία μετάληψη! Ιατρεύονται οι πληγές σου και αποδέχεσαι ολοκληρωτική θεραπεία».

Στο βιβλίο αυτό κρύβεται και η κατανόηση της Θείας Ευχαριστίας ως φάρμακο και της Θείας Μετάληψης ως θεραπεία της άρρωστης ψυχής και του σώματος. Αυτή η κατανόηση συνδέεται στενά με τη πατερική διδασκαλία για τη σημασία της ζωής εν Χριστώ. Ο συγγραφέας δεν αναπτύσσει το συγκεκριμένο θέμα, αλλά επισημαίνει πόσο σημαντικό είναι και πόσα μπορούν να λεχθούν πάνω σ΄ αυτό: «... όλη αυτή η υπερφυσική αγαθότητα για την οποία είπαμε μέχρι εδώ, δεσμεύει καθένα χριστιανό που έχει καθαρή συνείδηση με τα Θεία Μυστήρια του Ιησού Χριστού μας, αποδέχεται όμως και πολλά παραπάνω, αλλά εδώ δεν θα ασχοληθούμε λεπτομερώς

μ' αυτό το θέμα...».

Γ'. Στο βιβλίο του ο άγιος Νικόδημος δίνει μεγαλύτερη σημασία στους αντιλέγοντες κατά της συνεχούς Θείας Μετάληψης. Διαπραγματεύεται συστηματικά όλα τα γνωστά του επιχειρήματα κατά της συνεχούς μετάληψης και τα απορρίπτει ένα-ένα με σοβαρότητα και σεβασμό. Όπως και σε άλλες περιπτώσεις, χρησιμοποιεί επισταμένως εκλογή κατάλληλων χωρίων της Αγ. Γραφής, των αποστολικών και συνοδικών κανόνων και των έργων των αγίων Πατέρων.

Από τα 13 επιχειρήματα κατά της συνεχούς μετάληψης που βρίσκονται σ' αυτό το μέρος του βιβλίου, το σημαντικότερο είναι πως αυτή η πρακτική δεν είναι δόγμα της Εκκλησίας και γι' αυτό δεν πρέπει να τη ακολουθούμε. Ο άγιος Νικόδημος σ' αυτή τη σχέση αποδειχνει ότι η συνεχής θεία μετάληψη είναι κάτι πολύ πιο σημαντικό από το δόγμα. Αυτή είναι εντολή του Θεού. Ο άγιος Νικόδημος επικυρώνει το λεγόμενο με τα λόγια του Κυρίου: «αυτό να πράττετε στην μνήμη Μου». Τα λόγια αυτά συνιστούν τον ευχαριστιακό κανόνα και αυτό σημαίνει ότι πρέπει να κοινωνούμε κάθε μέρα έως του τέλους της ζωής μας, όπως έκαναν οι άγιοι Απόστολοι μετά την ίδρυση της Εκκλησίας. Η εντολή του Κυρίου έχει μεγαλύτερο βάρος από τα υπόλοιπα εκκλησιαστικά έθη. Αυτό διδάσκει ο άγιος Νικόδημος ακολουθώντας τους αγίους Πατέρες. Η πίστη του είναι κατεξοχήν Χριστοκεντρική και βρίσκεται στο πνεύμα των πατερικών σκέψεων.

Συμπέρασμα

Το βιβλίο του αγίου Νικοδήμου περί της συνεχούς θείας μεταλήψεως εισήγαγε εκείνη την εποχή μια διαφωνία στους εκκλησιαστικούς κύκλους του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Η συνεχής μετάληψη δεν ήταν έθιμο στις τοπικές ορθόδοξες εκκλησίες τότε. Τελικά, μετά από πολλές συζητήσεις το βιβλίο πήρε την επίσημη ευλογία της Εκκλησίας και συστήθηκε ως «λίαν καλό και χρήσιμο». Αλλά ακόμη και σήμερα οι ιδέες του αγίου Νικοδήμου δεν γίνονται δεκτές χωρίς αμφιβολίες παντού στον Ορθόδοξο κόσμο και το ζήτημα της συνεχούς Θείας Μετάληψης ακόμη υφίσταται. Στους πιστούς ο άγιος Νικόδημος απευθύνει τα εξής λόγια: «Σας παρακαλώ από τα βάθη της καρδιάς μου και με αδελφική αγάπη, ξυπνήστε από το βαθύ ύπνο της αμέλειας και προσέξτε όταν γίνεται λόγος για τη συνεχή αποδοχή των τιμίων δώρων των Μυστηρίων του Χριστού».

Μετάφραση: Φώτης

<http://bit.ly/130n1GI>